

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

התוכחה כחלק מברית סיני

לפרשת בחוקותי (על פי שיעורים של הרב אהרון ליכטנשטיין זצ"ל והרב יאיר קהאן)

1. מגילה ל"א ע"ב: "לוי בר בוטי הוה קרי [היה קורא] וקא מגמגם קמיה [לפני] דרב הונא בארורי [בקללות]"
2. רש"י שם מפרש: "מגמגם - קרא אותן במרוצה ובקושי".
3. ויקרא כ"ו, ל"א-ל"ג: "ונתתי את עריכם חרבה והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם: והשמותי אני את הארץ ושמו עליה אויביכם היושבים בה: ואתכם אזרה בגוים והריקותי אחריכם חרב והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה"
4. ויקרא כ"ו, ל"ד: "אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם אז תשבות הארץ והרצת את שבתותיה"
5. שופטים ו', א'-ו': "ויעשו בני ישראל הרע בעיני ה' ויתנם ה' ביד מדין שבע שנים .. והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם ועלו עליו: ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ עד בואך עזה ולא ישאירו מחיה בישראל ושה ושור וחמור... ויבואו בארץ לשחתה: וידל ישראל מאוד מפני מדין ויזעקו בני ישראל אל ה'"
6. ויקרא כ"ו י"ט: "ושברתי את גאון עזכם ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה"
7. ויקרא כ"ו ד': "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו"
8. גיטין ל"ז ע"א: "ושברתי את גאון עוזכם ותני רב יוסף אלו בולאות [רש"י: עשירים] שביהודה"
9. ויקרא כ"ו, כ"ב: "והשלחתי בכם את חית השדה ושכלה אתכם והכריתה את בהמתכם והמעיטה אתכם ונשמו דרכיכם"
10. ויקרא כ"ו ו': "והשבתי חיה רעה מן הארץ..."
11. ויקרא כ"ו ו': "וחרב לא תעבור בארצכם"
12. ויקרא כ"ו ה': "ואכלתם לחמכם לשובע וישבתם לבטח בארצכם"
13. דברים י"א, ט"ז-י"ז: "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם: וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' נתן לכם"
14. ויקרא כ"ו כ"א: "ואם תלכו עמי קרי, ולא תאבו לשמע לי, ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם"
15. רש"י אל אתר: "רבותינו אמרו: עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, כן תלכו עראי במצות".
16. רבנו בחיי על האתר: "זו דרך התורה: כאשר יצליחו ענייניו של אדם, ויצאו לו על הנכונה, שיתבונן בעצמו וישית אל לבו כי הוא חסד ה' יתברך, לא מפני זכותו ומעשיו הטובים, וכענין שכתוב 'לא בצדקתך וביושר לבבך', וכאשר יבואו עליו צרות ומקרים, שיודה עלי פשעו לה', ויחשוב כי אין זה אלא מצד חטאו, ולא שיתלה אותם במקרה, כי אם יתלה זה במקרה, הנה הקב"ה יוסיף לו מאותו מקרה, וזהו שאמר 'ואם באלה לא תוסרו לי והלכתם עמי קרי, והלכתי אף אני עמכם בקרי'..."
17. הרמב"ם בתחילת הלכות תעניות פרק א הלכות א-ג: "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור... ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן... וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה

23. דברים ל"א, י"ז :
 "וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתני פני מהם
 והיה לאכול ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא
 הלוא על כי אין א-להי בקרבי מצאוני הרעות האלה"
 24. איכה ג' ח' :
 "גם כי אזעק ואשווע שתם תפלתני"
 25. ויקרא כ"ו, מ"ו :
 "אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו
 ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה"
 26. ראש השנה י"ז ע"ב :
 "ה' ה' ה' - אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר
 שיחטא האדם ויעשה תשובה"
 27. רמב"ן ויקרא כ"ה, א' :
 "ורצה הקדוש ברוך הוא להחמיר עליהם בברית הזאת
 השנית שתהיה עליהם באלות ובקללות"
 28. ויקרא כ"ו, ט"ו :
 "ואם בחוקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם
 לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי"
 29. ויקרא כ"ו, מ"ד-מ"ה :
 "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא
 געלתם לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' א-לוהיהם
 וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ
 מצרים לעיני הגוים להיות להם לא-להים אני ה' "

נקרית, הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק
 במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא
 שכתוב בתורה: 'והלכתם עמי בקרי, והלכתי עמכם
 בחמת קרי', כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו,
 אם תאמרו שהוא קרי - אוסיף לכם חמת אותו קרי"
 18. הרב אהרון ליכטנשטיין זצ"ל :

הרמב"ם מזהיר מפני שתי התפיסות הללו, וקורא לראות
 את המציאות בדרך שלישית, השופטת את המציאות
 לאור מעשי האדם, ותולה את המאורעות השונים באופן
 שבו בני האדם מתנהגים. לפי תפיסה זו, לא יוכל האדם
 להסיר מעליו אחריות כאשר צרות מתרגשות עליו. ...
 בבואנו ליישם את דברי הרמב"ם, אנו מוצאים את עצמנו
 בבעיה: האם אמנם אנו מסוגלים לפרש את המציאות
 כולה באופן כזה? האם יש ביכולתנו לתת הסברים
 רוחניים לכל אירוע שפוקד אותנו? בעצם היומרה לשפוט
 כך את המציאות ישנה גאוה לא קטנה, כאילו יש בידינו
 משקפיים א-לוקיות של שכר ועונש, ואנו רואים מיד את
 הקשר הישיר בין המציאות למעשי האדם. יכולת כזו
 מסורה לנביאים, ולא לאנשים פשוטים כמונו. חז"ל
 התייחסו באירוניה לבלעם, שחשב שיש ביכולתו להבין
 את מה שעומד מאחורי ההסטוריה: " ויודע דעת עליון"
 - השתא דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון הוה ידע?
 (ברכות ז.).

מעבר לכך, בעצם המחשבה כאילו העולם כולו סובב
 מסביבנו ותלוי בנו ישנה יהירות מסויימת - האם אמנם
 כל אירוע קטן שמתרחש נובע מן ההתנהגות שלנו?
 כיצד, אפוא, אנו יכולים מצד אחד לקיים את דברי
 הרמב"ם, ולא להתייחס אל המציאות כאל מקרה, ומצד
 שני להיזהר מגאוה יתרה ומטעויות הרות אסון בשיפוט
 המציאות?

19. רמב"ן על ויקרא כ"ו, יא :
 "שאינ דרכם של בני אדם ברפואות, אלא שנהגו (ברכות
 ס.) - אילו לא היה דרכם ברפואות, יחלה האדם כפי אשר
 יהיה עליו עונש חטאו, ויתרפא ברצון ה', אבל הם נהגו
 ברפואות, והשם הניחם למקרי הטבעים"
 20. ויקרא כ"ו, מ' :
 "והתודו את עונם ואת עון אבותם במעלם אשר מעלו בי
 ואף אשר הלכו עמי בקרי"
 21. ויקרא כ"ו מ"ב :
 "וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את
 בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור"
 22. ויקרא כ"ו מ"א :
 "אף אני אלך עמם בקרי והבאתי אותם בארץ אויביהם
 או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם"